WATER IN BEWEGING

Visie waterbeheer Limburg in 2020

december 2012

Waterschap Peel en Maasvallei

Waterschap Roer en Overmaas

Voldoende grond- en oppervlaktewater in Limburg

Voorwoord

In het coalitieakkoord 2011-2015 "Meer Limburg, minder overheid" d.d. 6 mei 2011 staat: "Wij voegen de beide Limburgse waterschappen samen om op die wijze een efficiencyslag en lagere lasten voor de burgers te bewerkstelligen. Tevens kan daarmee de samenwerking in de waterketen in Limburg organisatorisch worden versterkt." Inmiddels is deze coalitie vervangen door een coalitie van CDA-VVD-PvdA met een nieuw coalitieakkoord 2012-2015 "Limburg, haal het beste uit jezelf" d.d. 4 juni 2012. Hierin staat: "Het fusieproces van beide waterschappen wordt voortgezet".

De waterschappen voelden zich in mei 2011 overvallen door het beleidsvoornemen van de provinciale coalitie om de beide waterschappen samen te voegen. Provinciale Staten hadden immers in januari 2009 nog ingestemd met de brief van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van 16 december 2008. Hierin delen Gedeputeerde Staten mee dat er op basis van een evaluatierapport van het bureau Berenschot geen aanleiding was voor wijzigingen van het in 2002 gekozen 2+ model (twee integrale waterschappen met een gezamenlijk dochterbedrijf Waterschapsbedrijf Limburg). Het bestaande model functioneert naar behoren, zo bleek uit de Berenschot-evaluatie. Gedeputeerden Staten concludeerden dat wijziging van het waterschapsbestel weliswaar niet aan de orde was, maar met verwijzing naar een aantal ontwikkelingen "dat in 2013 kan en moet worden bezien wat op de termijn van 2015 de meest optimale inrichting van het bestel zal zijn".

Na ampele discussie over de passage in het coalitieakkoord, hebben de besturen van Waterschap Roer en Overmaas en Waterschap Peel en Maasvallei in het najaar van 2011 besloten om met elkaar en het provinciaal bestuur in overleg te gaan. Uitgangspunt is dat de Algemene Besturen van de beide waterschappen in het vervolg expliciet betrokken zullen worden bij een nadere uitwerking en besluitvorming. Voor de waterschapsbesturen geldt daarenboven als voorwaarde dat de meer-waarde van een eventuele fusie aantoonbaar uit een nadere evaluatie dient te blijken, dat wil zeggen er zal sprake dienen te zijn van een positieve balans in de gevolgen voor het waterbeheer in Limburg, de gevolgen voor de ingezetenen en de belastingbetalers en de gevolgen voor het personeel.

In december 2011 hebben de Algemene Besturen gesproken over "een plan van aanpak, visie waterbeheer 2020 en evaluatie waterschapsbestel". In dit plan van aanpak is de aanleiding voor visieontwikkeling en evaluatie verbreed. Niet alleen het provinciale coalitieakkoord is bepalend. Met name ook landelijke ontwikkelingen, zoals die zijn opgenomen in het Bestuursakkoord Water nopen tot een herbezinning op taakopvatting en taakuitoefening door de waterschappen. Bovendien dient rekening gehouden te worden met regionale ontwikkelingen in Limburg zoals o.a. schaalvergroting van gemeenten, bevolkingskrimp, vorming van de Regionale Uitvoeringsdiensten. Tenslotte zijn ook de verkenningen van WRO en WPM naar de versterking van de onderlinge samenwerking alsmede de discussies over toekomst en positionering van het Waterschapsbedrijf Limburg relevant.

Het plan van aanpak is een proces document, waarin twee fasen onderscheiden worden:

1. Het opstellen van een visie op het toekomstig waterbeheer in Limburg
2. Op basis van deze visie een evaluatie uitvoeren naar de toekomstvastheid van het bestaande waterschapsbestel. Afhankelijk van de uitkomst volgt als derde fase een fusieproces.

Vanuit de nu bekende trends en ontwikkelingen wordt in de voorliggende visie een beeld geschetst van het toekomstig waterbeheer in Limburg en wat dat betekent voor de taakopvatting en taak-uitoefening van de waterschappen. De doelen van dat waterbeheer zijn onveranderd, namelijk het binnen de vastgestelde normen waarborgen van veilige dijken, schoon water, droge voeten en voldoende water. Ook in de toekomst moeten de waterschappen dat blijven doen op een verantwoorde maatschappelijke wijze met gevoel voor de omgeving en tegen aanvaardbare kosten.

18 december 2012,

Venlo

mr. Toine Gresel
Voorzitter Waterschap
Peel en Maasvallei

Sittard

dr. Jan Schrijen
Voorzitter Waterschap
Roer en Overmaas

Hoogwaterbescherming Maas

Inhoudsopgave

Voorwoord *3*

Inhoudsopgave *5*

1. Inleiding *7*

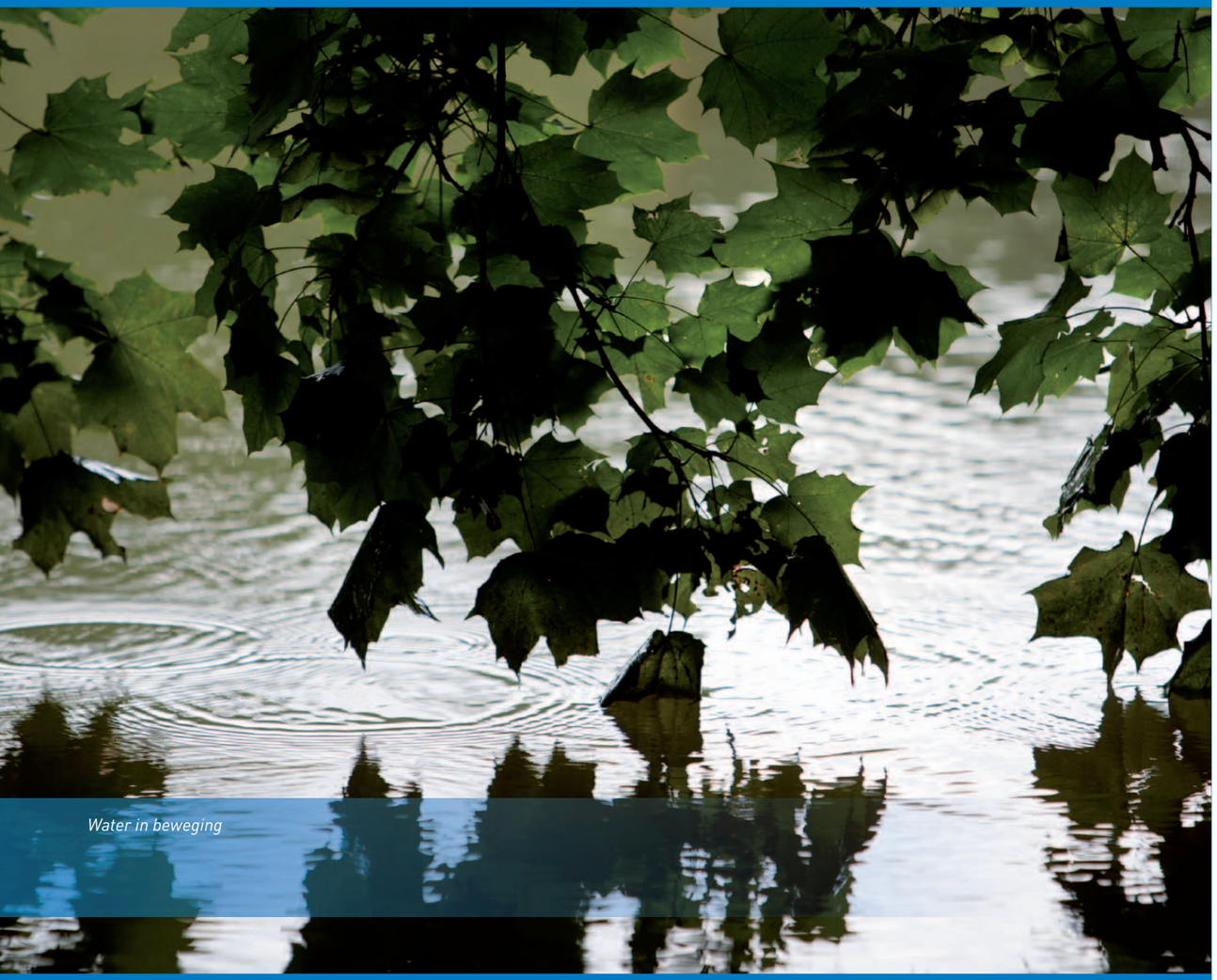
2. Trends en opgaven *9*
Klimaatverandering *9*
Schaarste aan grondstoffen en energie *9*
Bevolkingsontwikkeling *9*
Volksgezondheid en biodiversiteit *10*
Ontwikkelingen in bedrijven *10*
Internationalisering *11*
Ontwikkelingen bij de overheid *11*
Informatiemaatschappij *12*

3. Beeld en doelen waterbeheer 2020 *15*
Hoogwaterbescherming Maas *15*
Bescherming tegen wateroverlast vanuit het regionale systeem *15*
Voldoende grond- en oppervlaktewater *16*
Natuurlijk watersysteem *17*
Duurzaam stedelijk waterbeheer *18*
Optimalisatie van de waterketen *18*

4. Succesfactoren *21*
Samenwerkend waterschap *21*
Communicerend waterschap *22*
Doelmatig waterschap *22*
Duurzaam waterschap *23*
Goed werkgeverschap *23*

Colofon *24*

Water in beweging

1. Inleiding

Met deze visie vormen de Limburgse waterschappen een gezamenlijk beeld van het waterbeheer in Limburg anno 2020. Op basis van dit beeld kan worden ingeschat of en welke veranderingen er nodig zijn in de werkwijze van de waterschappen en wellicht ook in de organisatie van het Limburgse waterschapsbestel. De visie is daarmee de eerste stap in het proces "Evaluatie waterschapsbestel Limburg", dat bestaat uit drie fasen, van breed naar concreet:

1. Opstellen visie op het toekomstige waterbeheer in Limburg;
2. Evaluatie van de toekomstvastheid van het huidige waterschapsbestel;
3. Indien nodig wijziging van het Limburgse waterschapsbestel.

De visie is opgesteld door de beide Limburgse waterschappen en door de provincie Limburg beoordeeld als passend in het provinciale beleid. Het stuk is door de besturen van de waterschappen vastgesteld als afronding van de eerste fase van genoemd proces. In een consultatieronde zijn opmerkingen van collega-overheden en belangenorganisaties verzameld en verwerkt.
Het proces rond het opstellen van de visie is begeleid door een projectgroep, onder leiding van Gerrit Kok, bestaande uit de directies van de waterschappen en vertegenwoordigers van de provincie Limburg.

Het stuk start met een beschrijving van een aantal veranderingen die we in de wereld en de maatschappij zien optreden in fysieke omgeving, cultuur en economie. Per trend wordt aangegeven wat die ontwikkeling betekent voor de opgave in het waterbeheer.
Vervolgens wordt een beeld geschetst van het waterbeheer in 2020 en daarna: wat we dan bereikt hebben en wat ons daarvoor te doen staat.
Hoe we dat willen bereiken komt aan de orde in het laatste hoofdstuk, waarin we een aantal succesfactoren benoemen die we noodzakelijk vinden om het waterbeheer anno 2020 op een zo goed mogelijke wijze uit te voeren.

Ruimte voor groen en water

2. Trends en opgaven

In dit hoofdstuk worden trends en ontwikkelingen geschetst die we in onze omgeving zien en die van invloed (kunnen) zijn op de opgaven in het waterbeheer, uitgaande van de kerntaken van het waterschap, namelijk veilige dijken, droge voeten, schoon water en voldoende water, zowel in de grond als in de beken en rivieren. De voor ons liggende uitdaging is om de toekomstige werkwijze en organisatie van het waterschap af te stemmen op deze opgaven.

Klimaatverandering

Dat klimaatverandering in Limburg leidt tot nattere winters, drogere zomers en (vooral 's zomers) hevigere regenbuien, is in 2020 al merkbaar. Periodes van droogte zijn vrijwel elke zomer een probleem en houden langer aan dan nu. Dit heeft grote gevolgen voor de waterbeschikbaarheid, maar ook voor de waterkwaliteit. Aanhoudende depressies met veel regen leiden tot frequenter en extremer hoogwater in de Maas en de beken. Het risico op lokale wateroverlast in steden, dorpen en laaggelegen landbouwgebieden neemt toe. De klimaatverandering vereist ingrijpende aanpassingen in onze maatschappij en niet in het minst in het waterbeheer. Dit omvat preventieve en adaptieve maatregelen, maar ook repressieve in de vorm van calamiteitenzorg.

Kern van de opgave is het beschermen van de bewoners en gebruikers van het Maasdal en andere hydrologisch kwetsbare gebieden en het goed verdelen van het water in ruimte en tijd om overlast en schade door te veel, te weinig of verontreinigd water te voorkomen.

Schaarste aan grondstoffen en energie

Niet alleen fossiele brandstoffen, maar ook de voorraden winbare metalen en minerale meststoffen raken uitgeput. Energie- en transportkosten vormen een steeds groter aandeel van de totale kosten van bedrijven, producten en huishoudens. Bestaande en nog te ontdekken bronnen van hernieuwbare energie worden daarom de standaard. Het sluiten van kringlopen, hergebruik en terugwinning van grondstoffen is in 2020 een economische noodzaak geworden bij het ontwerp, de productie en het retourneren van producten. Zuinig omgaan met de voorraden schoon zoet water als bron voor veilig drinkwater is vanzelfsprekend.

De kern van de opgave is om het waterbeheer duurzaam in te richten ten aanzien van energie- en grondstoffenverbruik. Afvalstoffen zijn een bron van energie en grondstof voor nieuwe producten.

Bevolkingsontwikkeling

Nederland vergrijst en ontgroent, wat de verhouding tussen werkenden en niet-werkenden ingrijpend verandert. Op veel terreinen, waaronder de zorg, nemen de maatschappelijke kosten toe, terwijl het aantal belastingplichtigen daalt. Het sluitend krijgen van de overheidsbegroting wordt daardoor nog moeilijker.
Zuid-Limburg is een van de regio's waar deze trend het meest voelbaar is en de bevolking zelfs al sinds het begin van de eeuw afneemt. Hier is ook een daling in het aanbod van afvalwater merkbaar, maar tegelijk een toename van de concentraties medicijnresten doordat ouderen meer medicijnen gebruiken.

Grootschalige stadsuitbreiding speelt in Limburg niet meer door de bevolkingskrimp. Oude, dichtbebouwde wijken worden geleidelijk omgevormd tot ruimere woongebieden met ruimte voor groen en water. Het voorzieningenniveau in de dorpen daalt, waardoor de afhankelijkheid van steden en grotere kernen toeneemt. Het aandeel een- en tweepersoonshuishoudens blijft groeien.
De vrijetijdseconomie groeit naar grote hoogten en daarmee de vraag naar aantrekkelijke recreatie-gebieden met genietbaar water. Al met al neemt de druk op de ruimte nog steeds toe, wat de grondverwerving voor de aanleg van waterwerken bemoeilijkt. Ook in de ondergrond is sprake van toenemende drukte door kabels, leidingen, ondergronds bouwen en het gebruik van bodemwarmte en koude-warmte opslag.

De kernopgave is om met het waterbeheer in te spelen op de bevolkingsontwikkeling, bij te dragen aan de economische ontwikkeling van ons gebied en de kosten van het waterbeheer acceptabel te houden en eerlijk te blijven verdelen.

Beekherstelprojecten voor een natuurlijk watersysteem

Volksgezondheid en biodiversiteit

Wereldwijd blijft de biodiversiteit onder druk staan. Leefgebieden van gevoelige soorten verdwijnen, de restanten raken versnipperd en de basismilieukwaliteit gaat achteruit. De overheid spant zich in om in 2020 de achteruitgang gestopt te hebben.
Toenemende zorg gaat uit naar de gezondheidsrisico's van nieuwe en bekende probleemstoffen in het grond- en oppervlaktewater die in het drinkwater kunnen komen. Ook schadelijke effecten op soorten en levensgemeenschappen vragen om maatregelen, bij voorkeur aan de bron.
De maatschappij hecht steeds meer waarde aan gezonde voeding en duurzame levensstijlen en verwacht dat de overheid zich hiervoor inzet, betrouwbaar drinkwater garandeert en verantwoordelijkheid neemt voor de natuur en het landschap.
Het warmere klimaat leidt tot een grotere vraag naar recreatiewater, maar tegelijk tot meer problemen door zuurstoftekort (vissterfte), (blauw)algenbloei en botulisme.

Kern van de wateropgave is zorgen voor veilig en gezond grond- en oppervlaktewater en natuurlijk ingerichte beken die bijdragen aan een robuuste ecologische structuur om daarmee randvoorwaarden te creëren voor gezonde aquatische levensgemeenschappen en veilig gebruik door de mens.

Ontwikkelingen in bedrijven

Gebieden die zich economisch blijven ontwikkelen zijn de Brainport Eindhoven-Leuven-Aken en de as Rotterdam-Venlo-Ruhrgebied. Glastuinbouw, de chemische en voedingsmiddelenindustrie, recreatie en logistiek zijn groeisectoren, waarbij de laatste sector zich steeds meer richt op rails en vaarwater in plaats van wegvervoer. Voor bedrijven die veel water gebruiken biedt Limburg goede vestigingsmogelijkheden. Bedrijven zoeken voortdurend naar innovatieve manieren van wateraanvoer, -hergebruik en -zuivering om de productiekosten te drukken.
In de periode naar 2020 gaan steeds meer bedrijven over op innovatieve zuivering van afvalwater op eigen terrein, waardoor op termijn het aanbod op de rwzi's afneemt. Participeren in projecten rond zuivering aan de bron is een groeiende activiteit van het Waterschapsbedrijf Limburg.
Voor veel landbouwsectoren blijft gelden dat schaalvergroting de beste manier van overleven is.
De consument hecht steeds meer waarde aan diervriendelijk, duurzaam en veilig voedsel. Daarom worden dierenwelzijn, medicijngebruik, waterverbruik (zie kader watervoetafdruk) en de impact van lange transportroutes vaker meegewogen bij bedrijfskeuzes. Dit wordt versterkt door het voornemen van de EU om duurzaamheidsvoorwaarden in het subsidiestelsel op te nemen.

Watervoetafdruk
Analyse van het gehele productieproces laat zien hoeveel water er nodig is om producten bij de consument te krijgen.

t-shirt **2.700** liter water
1 kilo rijst **3.400** liter water
1 kilo rundvlees **15.500** liter water
1 appel **70** liter water
1 sinaasappel **50** liter water
1 kop koffie **140** liter water
1 kilo kaas **5.000** liter water
1 kilo geit **4.000** liter water
1 boterham **40** liter water
1 A4'tje **10** liter water

De meeste initiatieven op het gebied van stadslandbouw stranden nog door de kleinschaligheid, maar worden net als streekproducten door de toenemende kosten van transport wel steeds rendabeler. Veel agrarische bedrijven zoeken neveninkomsten door verbreding naar winkel-, recreatie- en horeca-activiteiten.
Kapitaalintensieve teelten, zoals (glas)tuinbouw, blijven groeien, maar door specialisatie en innovatie neemt in deze sectoren de afhankelijkheid van fossiele energie en water af. Boeren en tuinders kiezen steeds meer voor gewassen die minder water nodig hebben, voor waterbesparende technieken en voor infiltratiebevorderende bodembewerking. Per bedrijf wordt het oppervlaktewater minder belast door meststoffen en bestrijdingsmiddelen.
In de akkerbouw verschuift de focus van maximaliseren van de opbrengst naar optimaliseren van de teeltplannen zodat ook op de lange termijn goede oogsten mogelijk blijven.
Stikstof- en fosfaatuitspoeling blijven, ondanks aangescherpte mestwetgeving, een probleem vormen in sommige regio's. Er is een toename van mestverwerkende bedrijven die afvalwater op oppervlaktewater lozen.
De teelt van plantaardige olie en biomassa blijkt geen succes en komt in Limburg weinig meer voor. Biobrandstof uit geteelde algen is wel groeiend. Het totale landbouwareaal neemt licht af, maar de prijzen van landbouwgrond blijven hoog.

De kern van de opgave is om het watersysteem zo veel mogelijk te laten voldoen voor alle functies en gezamenlijk met bedrijven te zoeken naar innovaties en optimalisaties. Voor de industrie staat proceswater centraal. Voor de landbouw is de opgave om teelten en waterpeilen steeds beter en fijnmaziger op elkaar en de overige gebruiksfuncties af te stemmen. Lagere emissies van meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en andere stoffen, dragen bij aan het behalen van de watersysteemdoelen.

Internationalisering

Veel ontwikkelingen, ook in het waterbeheer, stoppen niet bij (lands)grenzen. Milieuproblemen hebben een internationale of zelfs mondiale reikwijdte en worden in Europa centraal aangepakt. Watervraagstukken vereisen een aanpak op stroomgebiedsniveau, wat in Limburg grensoverschrijdende samenwerking betekent. De Kaderrichtlijn Water (KRW), de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR), en Interreg-projecten als Floodwise en Aquadra hebben deze trend gezet. In 2020 is de grensoverschrijdende samenwerking via rechtstreekse contacten met waterbeheerders en via stroomgebiedscomités fors geïntensiveerd. De KRW vormt hierbij een gezamenlijk referentiekader en uitgangspunt dat nationaal en internationaal partijen verbindt omdat dezelfde doelen zijn geformuleerd en worden nagestreefd.

De kern van de opgave is om actief de samenwerking te zoeken met de partners in de grensoverschrijdende stroomgebieden en internationaal denken en werken te verankeren in de organisatie.

Ontwikkelingen bij de overheid

Het streven naar een compactere overheid is voor Nederland een noodzakelijke ontwikkeling om mee te blijven draaien in de wereldeconomie. De kans is groot dat de gevolgen van de huidige economische crisis lang aanhouden en tot blijvende veranderingen leiden. Economische groei is niet meer vanzelfsprekend en daardoor ook de belastingopbrengst van de overheid niet.
De Rijksoverheid legt een deel van haar bezuinigingstaak bij lagere overheden, waaronder de waterschappen, onder het motto, decentraal wat kan, centraal wat moet. Per overheidstaak is nog maximaal één bestuurslaag kaderstellend en een andere uitvoerend. Sommige taken worden overgelaten aan de maatschappij zelf onder de noemer burgerparticipatie en zelfbeheer.

Tegelijk heeft de samenleving hoge verwachtingen van de overheid. Hieraan tegemoet komen vraagt om voldoende slagkracht. Ook blijven de kosten voor het waterbeheer stijgen, want naarmate de waterkwaliteits- en veiligheidsdoelen dichter worden benaderd, worden maatregelen naar verhouding duur. Anderzijds worden milieu- en landschapskwaliteit vaker gezien als economische factor op zichzelf, die geld oplevert in de vorm van ecosysteemdiensten en die de waarde van onroerend goed verhoogt. In diezelfde lijn wordt aantasting belast volgens het principe van de vervuiler betaalt.

De mondige burger wil zien dat zijn belastinggeld functioneel en zinvol wordt besteed en dat het waterschap er is voor hem. Geen medewerking verlenen of vertragend handelen door de overheid dragen bij aan een negatief beeld. Om deze reden en uit kostenoverwegingen blijft deregulering een politieke en maatschappelijke wens die vraagt om verdere bundeling en vereenvoudiging van procedures. De overheid heeft één loket en werkt steeds meer met algemene regels ter vervanging van vergunningen. Dit vraagt om een andere manier van beleidshandhaving. Waar vrijblijvendheid leidt tot onacceptabele situaties, zal regelgeving nodig blijven.

De tijd dat overheden onderling tegenover elkaar stonden is definitief voorbij en maakt plaats voor intensieve samenwerkingsvormen om gezamenlijk doelen te realiseren. Hierbij zijn win-winsituaties het uitgangspunt, maar zijn soms concessies op het gebied van water nodig. Voor een goede borging van waterbelangen in ruimtelijke plannen is betrokkenheid aan de voorkant van de planvorming essentieel. Waar het toch mis gaat, is een goed georganiseerde calamiteitenorganisatie onontbeerlijk.

De kern van de opgave is om met afnemende middelen toch de gestelde doelen te behalen door verhoging van de effectiviteit. De trend naar minder regels vraagt om een andere, op communicatie gebaseerde werkwijze om de waterbelangen veilig te stellen. Acceptatie van het waterschap als betrouwbare waterpartner en inbedding in de omgeving is noodzakelijk om complexe opgaven te kunnen realiseren.

Informatiemaatschappij

Sociale netwerken via internet bloeien als nooit tevoren. Internetontwikkelingen bieden ongekende mogelijkheden en brengen de hele wereld bijna voelbaar binnen handbereik. Communicatie gaat sneller en directer en steeds vaker neemt de burger het initiatief. Informatie is van iedereen. De samenleving ontwikkelt mee en wordt vluchtig, ongeduldig en gericht op korte termijn succes. Dit terwijl de opgaven van het waterschap vaak juist op de lange termijn zijn gericht.
Het bestuurlijke debat wordt steeds meer in de maatschappij zelf gevoerd, versterkt door de hoge omloopsnelheid en de toegankelijkheid van informatie. Dit leidt ook tot andere vormen van inspraak en besluitvorming, zoals conference call, stemmen via internet en digitale referenda.
De informatietechnologie draagt bij aan een efficiëntere bedrijfsvoering en maakt nieuwe werkvormen mogelijk.

Kern van de opgave is het effectief inzetten van communicatiemiddelen om in contact te blijven met de moderne burger en de efficiëntie van het waterschap te verhogen.

Informatie is van iedereen

Voldoen aan het vastgestelde beschermingsniveau

3. Beeld en doelen waterbeheer 2020

Het waterschapswerk in 2020 draait nog steeds om de kerntaken van het integraal waterbeheer, namelijk veilige dijken, droge voeten, schoon water en voldoende water, zowel in de grond als in de beken en rivieren. De in hoofdstuk 2 geschetste trends leiden wel tot een verschuiving van bepaalde accenten.
Om te bepalen welke inzet de komende jaren nodig is, worden hieronder de belangrijkste opgaven en doelen voor 2020 nader uitgewerkt, zonder volledig te willen zijn. Voor een compleet beeld van de waterbeheertaken verwijzen we naar de waterplannen van de provincie en de beide waterschappen.

Hoogwaterbescherming Maas

Wat is bereikt in 2020
De bewoners binnen de dijkringen langs de Maas hebben de bescherming die ze wettelijk toekomt: een bescherming tot een waterstand met een waarschijnlijkheid van één keer per 250 jaar. Bouwontwikkelingen in de buitendijkse gebieden zijn alleen bij uitzondering en onder strenge voorwaarden mogelijk.
Maar de opdracht uit het Deltaprogramma reikt tot het jaar 2100 en houdt rekening met een extreme rivierafvoer van 4600 m^3/s voor de Maas tegen 3275 m^3/s nu. De opgave om ons tegen dit extra water te beveiligen, vraagt om principiële keuzes in beschermingsniveau en soort maatregelen. In 2020 zijn de kaders duidelijk en is een nieuw beschermingsniveau afgesproken op basis van een afweging van risico, schade, slachtoffers en kosten van maatregelen. Hierbij is het mogelijk dat binnen Limburg voor stedelijke gebieden een hogere norm gaat gelden dan voor landelijke.
Voor de keuze van de maatregelen is gewerkt volgens het 5-lagenmodel van de EU Hoogwater-richtlijn en het principe van de meerlaagsveiligheid. Dit houdt in dat naast structurele maatregelen als rivierverruiming en aanleg van waterkeringen ook is ingezet op inrichtingsmaatregelen en rampenbestrijding. Daarmee hebben gemeenten en veiligheidsregio's een grotere rol gekregen. De regie ligt bij de provincie. De toetsing van de waterkeringen wordt volledig de verantwoordelijkheid van de waterschappen.

Wat staat ons daarvoor te doen
- Tot 2020 versterken we circa 100 km aan waterkeringen conform de Bestuursovereenkomst Waterveiligheid Maas. Hiervoor is de financiering al geregeld via het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).
- Conform de Europese Hoogwaterrichtlijn hebben we voor eind 2015 een gezamenlijk overstromingsrisicobeheerplan opgesteld met de lidstaten langs de Maas. Daarin zijn maatregelen voorgesteld die voldoen aan het niet-afwentelingsbeginsel en het solidariteitsprincipe.
- Voor de toekomstige hoogwaterbescherming kiezen we zoveel mogelijk voor de principes 'ruimte voor de rivier' en meerlaagsveiligheid. Waar mogelijk wordt de combinatie gezocht met integrale gebiedsontwikkelingen.
- Sinds 2012 participeren we in een gebiedsproces vanuit het Deltaprogramma Rivieren om de norm per dijkring te heroverwegen. Hierin worden ook de principes van de meerlaagsveiligheid meegenomen. In 2014 brengen we als regio advies uit aan het rijk voor een nieuwe normering richting 2100.
- De calamiteitenorganisatie wordt verder geprofessionaliseerd, ook ten aanzien van regionale wateroverlast, droogte, afvalwater, waterkwaliteit en kernrampen.
- Bewustwording van bewoners en ondernemers, dat er grenzen zijn aan veiligheid (management van verwachtingen) en van het belang van zelfredzaamheid, is een belangrijke taak. Hierbij stellen we ons initiërend, adviserend en informerend op.

Bescherming tegen wateroverlast vanuit het regionale systeem

Wat is bereikt in 2020
Voor de beekdalen is voldaan aan het vastgelegde beschermingsniveau. De grootste wateroverlastproblemen in het regionale systeem zijn opgelost en de risico's worden beheerst. Door inrichtings- en teelttechnische maatregelen op hellende akkers zijn oppervlakkige afstroming en bodemerosie sterk verminderd.

Ruimte voor water

Wat staat ons daarvoor te doen

- Tot 2017 vergroten we meer dan 100 regenwaterbuffers en worden op 10 locaties nieuwe buffers aangelegd.
- Voor de knelpunten in beekdalen kiezen we primair voor inrichtingsmaatregelen op de dalbodem en ruimte voor water, rekening houdend met de gebruiksfuncties.
- Om het bodemerosiebeleid te implementeren, kiezen we voor een proces van dialoog en samenwerking, waarin de partijen verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen rol.
- In 2013 volgt een nieuwe watersysteemtoets, waarna we oplossingen uitwerken voor de geconstateerde knelpunten.
- Met het maaionderhoud behouden we een beekprofiel dat is afgestemd op de afvoerfunctie.

Voldoende grond- en oppervlaktewater

Wat is bereikt in 2020

Het waterbeheer is dragend voor de (toekomstige) functies in het gebied. Het peilbeheer is ingeregeld als subtiel samenspel van inrichting, stuwbeheer en maaionderhoud. Hiermee wordt de veerkracht van het watersysteem vergroot en worden optimale (grond)waterpeilen voor de aanwezige functies bereikt. Daarmee geeft het waterschap, samen met partners in de regio, invulling aan het Nieuw Limburgs Peil en het gewenst grond- en oppervlaktewaterregime (GGOR). Via integrale gebiedsontwikkelingen zijn op diverse plekken langs de beken zones gereserveerd en ingericht om het watersysteem robuuster te maken voor extremen in de afvoeren. De wateraanvoer naar de Peelregio via de Noordervaart is toekomstbestendig gemaakt, waardoor voldoende water voor landbouw en natuur langer gegarandeerd kan worden. Ook is in 2020 duidelijk of de wateraanvoer op langere termijn gehandhaafd kan blijven.
De onduidelijkheid over de rollen en verantwoordelijkheden bij het beheer van het grondwater is opgelost en wettelijk verankerd. Daardoor is helder wie verantwoordelijk is voor maatregelen bij te veel of te weinig grondwater.

Wat staat ons daarvoor te doen

- Met terreinbeheerders, boeren en tuinders zoeken we naar een optimale inrichting van het peilbeheer op perceelsniveau, om adaptief peilbeheer tot in de haarvaten van het watersysteem in te voeren. We zoeken daarbij naar het optimum tussen vasthouden van water en ontwateren van percelen.
- Het waterschap zorgt voor het regionale peilbeheer, de agrariërs en terreinbeheerders beheren de peilen van de secundaire wateren en de haarvaten, overeenkomstig de door het waterschap gestelde voorschriften.
- In het kader van het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) werken we mee aan het uitwerken van kansrijke maatregelen tegen droogte tot gebiedsgerichte adaptatiestrategieën.
- We anticiperen op mogelijke droogteperioden door water tijdig te bufferen in de bodem en de watergangen. Ook het maaionderhoud stemmen we af op de doelen.
- Met de provincie onderzoeken we de behoefte om grondwateronttrekkingen verder te reguleren, mede in relatie tot de klimaatontwikkeling.
- In overleg komen we tot een analyse van de toekomstbestendigheid van de wateraanvoer vanuit de Maas en maken afspraken over te nemen maatregelen.
- Door te participeren in gebiedsprocessen en de daaruit voortvloeiende uitvoeringsprojecten zorgen we ervoor dat structurele oplossingen voor waterberging en conservering worden gegrepen. Waar mogelijk worden functies gescheiden om conflicterende belangen, zoals intensieve landbouw en natte natuur, op te heffen. Waar dit niet kan zoeken we samen met de grondgebruikers naar slimme oplossingen.
- De aanpak van verdroging, in en buiten TOP-gebieden, wordt gezamenlijk met eigenaren en terreinbeheerders opgepakt. Daarbij wordt aandacht geschonken aan de waterkwantiteits- èn waterkwaliteitsaspecten.

Natuurlijk watersysteem

Wat is bereikt in 2020

Beekherstel en maatregelen aan riooloverstorten en rwzi's hebben de in 2027 te behalen goede ecologische toestand van de beken en van de Maas dichterbij gebracht. Negatieve ontwikkelingen zijn extra eutrofiëring en waterkwaliteitsproblemen door het warmere klimaat. De lijst met prioritaire stoffen is uitgebreid met nieuwe probleemstoffen die nu door betere detectiemethoden zijn op te sporen. De belasting van het watersysteem vanuit de landbouw is fors teruggedrongen, maar heeft via het grondwater een lang na-ijleffect. Innovaties in de tuinbouw, zoals de emissieloze kas en 'Teelt van de grond' bieden interessante mogelijkheden voor waterkwaliteitswinst.
Met beekherstel en aanpak van vismigratieknelpunten zijn we halverwege het uitvoeringsprogramma voor de periode 2010-2027.
De discussie met rijk en provincie over de bevoegdheid over grondwaterkwaliteit heeft geleid tot duidelijke afspraken.

Natuurlijk watersysteem

Wat staat ons daarvoor te doen

- Tot 2027 voeren we circa 250 km beekherstel uit, conform de KRW-afspraken. Samen met collega-overheden en terreinbeherende organisaties zetten we in op robuuste, waar mogelijk beekdalbrede herinrichtingsprojecten om een goede ecologische toestand mogelijk te maken. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij Natura2000-doelstellingen uit de vigerende beheerplannen. Dit maakt tegelijk een beter waterbeheer mogelijk in droge en natte perioden door water vast te houden en stromende berging te benutten.
- De uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen uit de landbouw blijft een probleem en samen met de partners zoeken we naar lokale maatregelen met wederzijds voordeel.
- Nieuwe probleemstoffen vragen om een specifieke aanpak, waarvoor we aansluiten bij landelijke ontwikkelingen.
- We participeren in het proces om de rollen en bevoegdheden rond grondwaterkwaliteit helder af te bakenen.

Om de toenemende druk op de ondergrondse ruimte en de grondwaterkwaliteit door bijvoorbeeld winning van bodemwarmte en koude-warmte opslag te reguleren, zijn landelijk initiatieven gestart voor ruimtelijke ordening van de ondergrond.

Wat staat ons daarvoor te doen

- Het waterschap participeert en adviseert actief over regenwaterbeheer bij ruimtelijke planvorming en wijkreconstructies.
- We gebruiken ons accountbeheer en de regionale samenwerkingsverbanden tussen gemeenten en het waterschap om onze betrokkenheid te waarborgen en ook om voortgang te houden in maatregelen aan overstorten (zie hieronder).
- We zoeken met gemeenten naar manieren om afkoppelen door particulieren en bedrijven te bevorderen.
- Om waterkwaliteitsproblemen in vijvers en plassen aan te pakken, denkt het waterschap mee over een betere inrichting en beter beheer.

Duurzaam stedelijk waterbeheer

Wat is bereikt in 2020

Bij nieuwbouw houden gemeenten en projectontwikkelaars als vanzelfsprekend voldoende ruimte vrij voor water. Het bestaande stedelijke gebied wordt stukje voor stukje waterrobuust ingericht, meeliftend met wijkreconstructies en rioolvervanging. Regenwater wordt via robuuste structuren geborgen en afgevoerd, zo dicht mogelijk bij de bron in de bodem gebracht of verantwoord geloosd op oppervlaktewater. Afkoppelen door particulieren en bedrijven blijft ook in 2020 nog achter.

De grootste wateroverlastknelpunten in bebouwd gebied zijn door de gemeenten opgelost door afkoppelen en het bergen van regenwater in het riool- of regenwaterstelsel of in het openbare groen. Het inzetten van extra water en groen tegen hittestress in de stedelijke omgeving wint aan belangstelling. Gebieden met bevolkingskrimp bieden hiervoor extra mogelijkheden.

Het warmere klimaat stelt ons vaker voor problemen met vissterfte en algenbloei in stedelijke vijvers en waterpartijen. Doordat gemeenten in plaats van rioolvervanging steeds vaker kiezen voor het goedkopere relinen van oude riolen, wordt het scheiden van de waterstromen weer voor vele jaren uitgesteld.

Optimalisatie van de waterketen

Wat is bereikt in 2020

We zijn halverwege met het realiseren van de KRW-doelen voor fosfaat- en nitraatemissies op de rwzi's. Geleidelijk aan wordt het netto energieverbruik van de installaties teruggebracht tot energieneutraal en worden met nieuwe technieken allerlei bruikbare grondstoffen uit het afvalwater en zuiveringsslib teruggewonnen. Het sliboverschot is gehalveerd. Een deel van het effluent van enkele zuiveringen wordt niet meer geloosd, maar gebruikt als proceswater door bedrijven. Ook wordt er met bedrijven warmte uitgewisseld en wordt samengewerkt aan zuivering van afvalwater bij de bron.

De gemeenten voldoen inmiddels aan de basisinspanning, maar bij veel gemeentelijke overstorten op kwetsbare en zeer kwetsbare beken zijn nog aanvullende KRW-maatregelen nodig.

De optimalisatiekansen uit de Optimalisatie Afvalwatersysteem Studies (OAS) zijn verder uitgewerkt en deels al uitgevoerd. Door de samenwerking tussen gemeenten en waterschap bereiken we aanzienlijke kostenbesparingen in beheer, onderhoud en vervanging van rioolstelsels.

Het zuiveren van afvalwater

Wat staat ons daarvoor te doen

- Op de rwzi's voeren we verbeteringen door en waar dat nodig is voegen we extra zuiveringstrappen toe om de KRW-normen te behalen.
- Bij renovatie kiezen we standaard voor zuinige, compacte en modulaire technieken. Zo kan ook flexibeler worden ingespeeld op de veranderingen in het aanbod van afvalwater die kunnen volgen uit bevolkingskrimp, afkoppelen van regenwater en eigen zuivering door bedrijven.
- Bij de locatiekeuze van nieuwe installaties letten we ook op mogelijkheden voor warmte-uitwisseling met bedrijven en hergebruik van effluent.
- Energieterugwinning, slibvergisting, zonne-energie en aardwarmte passen we toe om energieneutraliteit te bereiken. Waar combinaties met andere bedrijven of buitenlandse waterbeheerders (slib, effluent, warmte) kansrijk zijn, wordt dit onderzocht en toegepast.
- We onderzoeken en testen nieuwe technieken voor het verwijderen van medicijnresten en het terugwinnen van meststoffen en metalen uit het afvalwater. Samen met de WML onderzoeken we technieken voor opvang van medicijn- en hormoonresten bij huishoudens en instellingen.
- In de regionale samenwerkingsverbanden wordt blijvend gezocht naar optimalisatiekansen in de waterketen. Voor de aanpak van de riooloverstorten leggen we samen met gemeenten de benodigde maatregelen vast in gemeentelijke rioleringsplannen.

Maatwerk in hoogwaterbescherming

4. Succesfactoren

De wijze waarop we de in hoofdstuk 3 beschreven doelen en beelden willen realiseren, komt tot uiting in een aantal factoren die in onze ogen essentieel zijn voor succes. De in hoofdstuk 2 geschetste trends vragen immers ook om een andere werkwijze, passend in de tijdsgeest van bezuinigingen, een kleinere overheid, deregulering, klantgeoriënteerde dienstverlening en snelle informatiestromen.
Algemeen geldt dat het waterschap verantwoordelijkheid neemt voor de consequenties van haar handelen op sociaal (people), ecologisch (planet) en economisch (profit) gebied. We hebben hierin een voorbeeldfunctie, leggen verantwoording af, werken transparant en gaan de dialoog aan met de betrokken belanghebbenden. Dit maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) uit zich onder andere in de hieronder beschreven wijze van samenwerken en communiceren, in onze doelmatigheid, in duurzaam werken en inkopen en in goed werkgeverschap.

Samenwerkend waterschap

We denken met onze partners liever in gezamenlijke opgaven en oplossingen dan in tegenstellingen. We willen dat het waterschap wordt gezien als betrouwbare deskundige partner waarmee waterproblemen worden aangepakt en ontwikkelingskansen in het gebied worden benut.
Dit vraagt van ons een proactief relatiebeheer, het opbouwen van een vertrouwensband met onze partners, goede antennes voor potentiële samenwerkingskansen en respect voor ieders belangen en deskundigheid. We moeten onze partners iets te bieden hebben in de vorm van expertise, werk-met-werk-constructies of meefinanciering. Controlerend en handhavend optreden zien we alleen nog als sluitstuk om de waterbelangen veilig te stellen en is minder vaak nodig indien we vroegtijdig betrokken zijn bij projecten en problemen.

Deze houding is de basis voor een goede positionering in het multischalige netwerk van organisaties. We opereren als waterbeheerder in steeds wisselende structuren en op verschillende schaalniveaus. Voor elk netwerk en voor elke partner is een eigen aanpak en benadering nodig, wat vraagt om flexibiliteit in de organisatie en de medewerkers.

Lokaal
We zien op lokale schaal alle watergebruikers als collega waterbeheerders. Door de maatregelen die gemeenten, agrariërs, terreinbeheerders, bedrijven, inwoners en wij nemen om het water vast te houden, schoon te houden en schoon te maken, vergroten we samen de veerkracht van het watersysteem. Met deze partijen zoeken we naar innovaties, optimalisaties en win-winsituaties. Belangenorganisaties van deze gebruikers, maar ook die van recreanten, zien we als partner die we deelgenoot maken van gezamenlijke uitdagingen.

Regionaal
In intergemeentelijke netwerken fungeren we soms als coördinator van regionale samenwerkingsinitiatieven in de (af-val)waterketen, maar vaker als deelnemer of uitvoerder. De een-op-eenrelatie met gemeenten wordt versterkt door het inzetten van accountmanagers. Deze zetten we ook in om onze betrokkenheid bij het ontwerp van de stedelijke ruimte te garanderen. Het voorkomen en oplossen van watergerelateerde problemen gebeurt immers in de allereerste fase aan de tekentafel.
De provincie is onze partner in het bepalen van de beleidskaders voor het waterbeheer en bij integrale gebiedsontwikkelingen.
Met de Waterleidingmaatschappij Limburg (WML) zoeken we naar (onderzoeks)projecten op het grensvlak waterkwaliteit en drinkwatervoorziening.
Bij watergerelateerde calamiteiten fungeert het waterschap als professionele ketenpartner in de regionale calamiteitenorganisatie met Rijkswaterstaat, gemeenten en veiligheidsregio's. Vanuit vergunningverlening en handhaving volgen we de ontwikkelingen rond de Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD) en haken aan bij kansrijke mogelijkheden.
De relatie met onze dochterbedrijven Waterschapsbedrijf Limburg (WBL) en Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW) ontwikkelt zich uiteindelijk tot een heldere, controleerbare en afrekenbare opdrachtgever-opdrachtnemer verhouding.

(Inter)nationaal
Met het Rijk maken we kaderstellende beleidsafspraken en stellen generieke maatregelen op binnen de nationale of Europese kaders. De Unie van Waterschappen, STOWA en Het Waterschapshuis ondersteunen hierbij de belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding.
Waterkwaliteit, beekherstel, waterberging, bodemerosie en hoogwaterveiligheid Maas pakken we internationaal op stroomgebiedsniveau aan. Het samenwerken met Duitsland, Vlaanderen en Wallonië wordt structureel verankerd in de organisatie. Steeds meer buitenlandse waterbeheerders

Recreëren bij de beek

weten het waterschap te vinden voor advies bij complexe wateropgaven. Internationaal en landelijk worden we gezien als een deskundige en trendsettende waterpartner.

Het opereren in al deze netwerken vraagt om flexibiliteit en brengt ons bij het dilemma van de grootschalige kleinschaligheid. Hoe creëren we voldoende massa om een krachtige speler te zijn, met behoud van de kleinschaligheid die nodig is om taken in het gebied adequaat uit te voeren en de menselijke maat in het oog te houden.

Communicerend waterschap

Uitgangspunt is een betrouwbaar, consequent, transparant en integer optredende overheid, die helder uitlegt wat er met het belastinggeld wordt bereikt en die problemen niet afwentelt, maar oppakt. De mensen weten het waterschap te vinden bij vragen en problemen en worden dan snel en goed geholpen. We spelen in op de groeiende informatiebehoefte door actief informatie te verspreiden over het werk van het waterschap, succesvolle projecten en calamiteiten. Hiervoor zetten we alle klassieke en moderne media en communicatiemiddelen in, zodat ook de jeugd wordt bereikt. De hoge omloopsnelheid van informatie door social media vraagt om lenigheid in handelen van het waterschap. Het waterschap weet hiermee om te gaan; reactief, door bijvoorbeeld (onjuiste) berichtgeving op internet te corrigeren, en proactief door internet en social media in te zetten als instrument van informatie, inspraak en beïnvloeding. Tegelijk gaan we door met de klassieke natuur- en milieueducatie voor het basisonderwijs.

Goede informatieoverdracht leidt ertoe dat de inwoners van het beheersgebied het waterschap kennen en weten wat het doet. We zijn goed verankerd in de regio. De samenleving heeft er vertrouwen in dat het waterschap de goede dingen goed doet. De 'waterwerken' zijn onze visitekaartjes. Zij zijn toegankelijk gemaakt om de beleving van water te versterken. Als deze groeit, groeit het draagvlak mee. Dan worden beken en rivieren van de burgers en van de maatschappij en voelt hij zich ook aangesproken om bijvoorbeeld zwerfvuil in en langs het water te voorkomen. Daarmee worden burgers en bedrijven deelgenoot van de uitdagingen in het waterbeheer. Voor een deel van de opgaven is immers hun medewerking nodig en draagt bewustwording en gedragsbeïnvloeding bij aan het succes van de aanpak.

Doelmatig waterschap

Het belastinggeld besteden we functioneel en zinvol. We maken een scherpe keuze in de taken die het waterschap zelf uitvoert, taken die worden uitbesteed, taken die door andere partijen worden gedaan en taken die helemaal niet meer worden gedaan. We verkopen 'nee' als het maatschappelijk rendement te laag is. Technologische innovaties worden aangegrepen om de efficiency in de rioolwaterzuivering te verhogen.

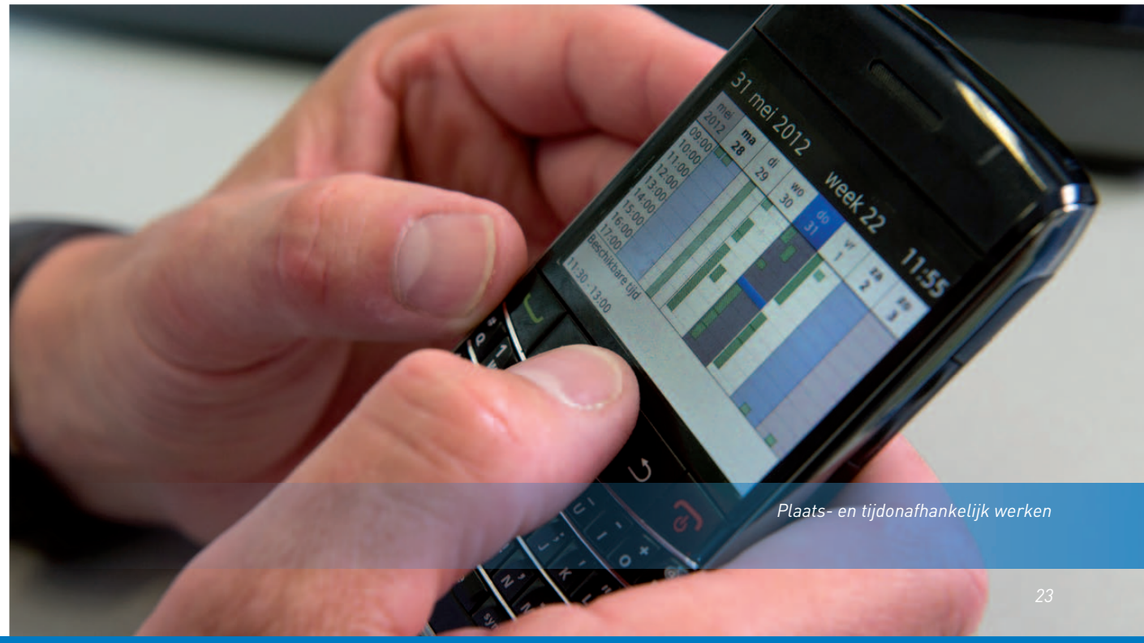
Het vinden van cofinanciering is de grootste uitdaging om projecten van de grond te krijgen.
Doordat we maatregelen gezamenlijk met andere partijen oppakken, wordt schaalvoordeel behaald en worden optimalisatiekansen benut. De grootste winst bereiken we door samen met gemeenten de afvalwaterketen te optimaliseren door de juiste keuzes te maken in investeringen en de organisatie van beheer en onderhoud. Zo worden grote stappen gezet in de bezuinigingsopgave waar Limburg voor staat.
Voor sommige taken wordt via financiële instrumenten de verantwoordelijkheid direct bij burgers, bedrijven en grondeigenaren gelegd, zoals het lokale peilbeheer en het regenwaterbeheer. Burgerparticipatie en zelfbeheer worden gestimuleerd.

Duurzaam waterschap

Energiebesparing, (terug)winning van energie en toepassing van hernieuwbare energie zijn sturende factoren bij alle projecten en processen van het waterschap. De grootste winst bereiken we bij de modernisering van de rioolwaterzuiveringsinstallaties en het beheer van onze gebouwen.
Rwzi's worden door innovatieve technieken NEW-fabrieken: nutriënten, energie en water.
Energieterugwinning, zonne-energie en aardwarmte worden benut om klimaatneutraliteit te benaderen. We onderzoeken en testen nieuwe technieken voor het terugwinnen van meststoffen en metalen uit het afvalwater en zuiveringsslib.
We kiezen slimme locaties voor de zuivering om hergebruik van het effluent ('zuiveren op maat') en warmte-uitwisseling met bedrijven mogelijk te maken.
Bij beekherstel en aanleg van regenwaterbuffers streven we naar een inrichting die een lage onderhoudsinspanning vraagt om kosten en energie te besparen.
In de kantoren boeken we de grootste winst door het beperken van de mensverplaatsingen door internetvergaderen en telewerken en het bevorderen van openbaar vervoer en fiets. Inkopen van duurzame energie en materialen is standaard.

Goed werkgeverschap

Het vinden van ervaren hoog opgeleide mensen, vooral in de hydrologische en civieltechnische hoek, wordt moeilijker. Jongeren richten zich meer op de Randstad om te wonen en te werken. De opgave is om goed gekwalificeerd waterschapspersoneel aan te trekken en vast te houden en te zorgen voor een evenwichtige leeftijdsopbouw van het personeelsbestand.
Het waterschap wil een interessante werkgever zijn door het uitdagende werkveld, maar ook door goede arbeidsvoorwaarden en modern werkgeverschap. Meer dan voorheen zoeken we niet alleen vakspecialisten, maar ook goede netwerkers, mensen met talenkennis en sterke communicatieve capaciteiten.
Het waterschap is een lerende organisatie die zichzelf aanpast aan de ontwikkelingen in de maatschappij en de omgeving. We zetten kwaliteitsborging in om de primaire en ondersteunende processen blijvend te verbeteren.
Kern van ons personeelsbeleid is de juiste persoon op de juiste plek. Opleiding en training worden gericht ingezet om kennis en competenties te ontwikkelen. Interne functiewisselingen en uitwisseling met andere organisaties bieden nieuwe uitdagingen voor de medewerkers en bevorderen het leren van andere organisaties.
Het Nieuwe Werken uit zich onder andere in plaats- en tijdonafhankelijk werken, maar vooral in gedrag en houding. Dit kan worden vervat in de vier V's: vrijheid, vertrouwen, verantwoordelijkheid en verbinding. Het centraal stellen van de ontwikkeling van de werknemer maakt van het waterschap een gewaardeerde en moderne werkgever.

Plaats- en tijdonafhankelijk werken

Colofon

Deze visie is tot stand gekomen met bijdragen van bestuur en medewerkers van Waterschap Peel en Maasvallei en Waterschap Roer en Overmaas.

Projectgroep

Voorzitter: Gerrit Kok	(voormalig dijkgraaf)
Wim Evers	(directie WPM)
Harry ter Heegde	(provincie Limburg)
Jacques In den Kleef	(directie WRO)
Rob Kickken	(directie WPM)
Marlies Leenders	(directie WRO)
Theo Reinders	(provincie Limburg)

Schrijfgroep

Leen Oosterom	(WPM)
Alfred Paarlberg	(WPM)
Marco de Redelijkheid	(WRO)
Harrie Winteraeken	(WRO)

Tekst
Marco de Redelijkheid

